

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

RAPPORT UV ÖST 2005:19
ARKEOLOGISK UTREDNING, ETAPP 2

Öninge

Inför nyplanerad campingplats inom Öninge 2:2, Ödeshögs socken och kommun, Östergötland.

Dnr: 421-139-2005

Johan Stenvall

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Öst

Roxengatan 7, 582 73 Linköping

Tel. 013-24 47 00

Fax 013-10 13 24

uvost@raa.se

www.raa.se

Text och grafik Johan Stenvall

Utskrift RAÄ, UV Öst, Linköping

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3

© 2005 Riksantikvarieämbetet

Rapport UV Öst 2005:19

ISSN 1404-0875

Innehåll

Inledning 5

Topografi och fornlämningsmiljö 5

Genomförande och resultat 6

Referenser 8

Arkiv 8

Litteratur 8

Administrativa uppgifter 9

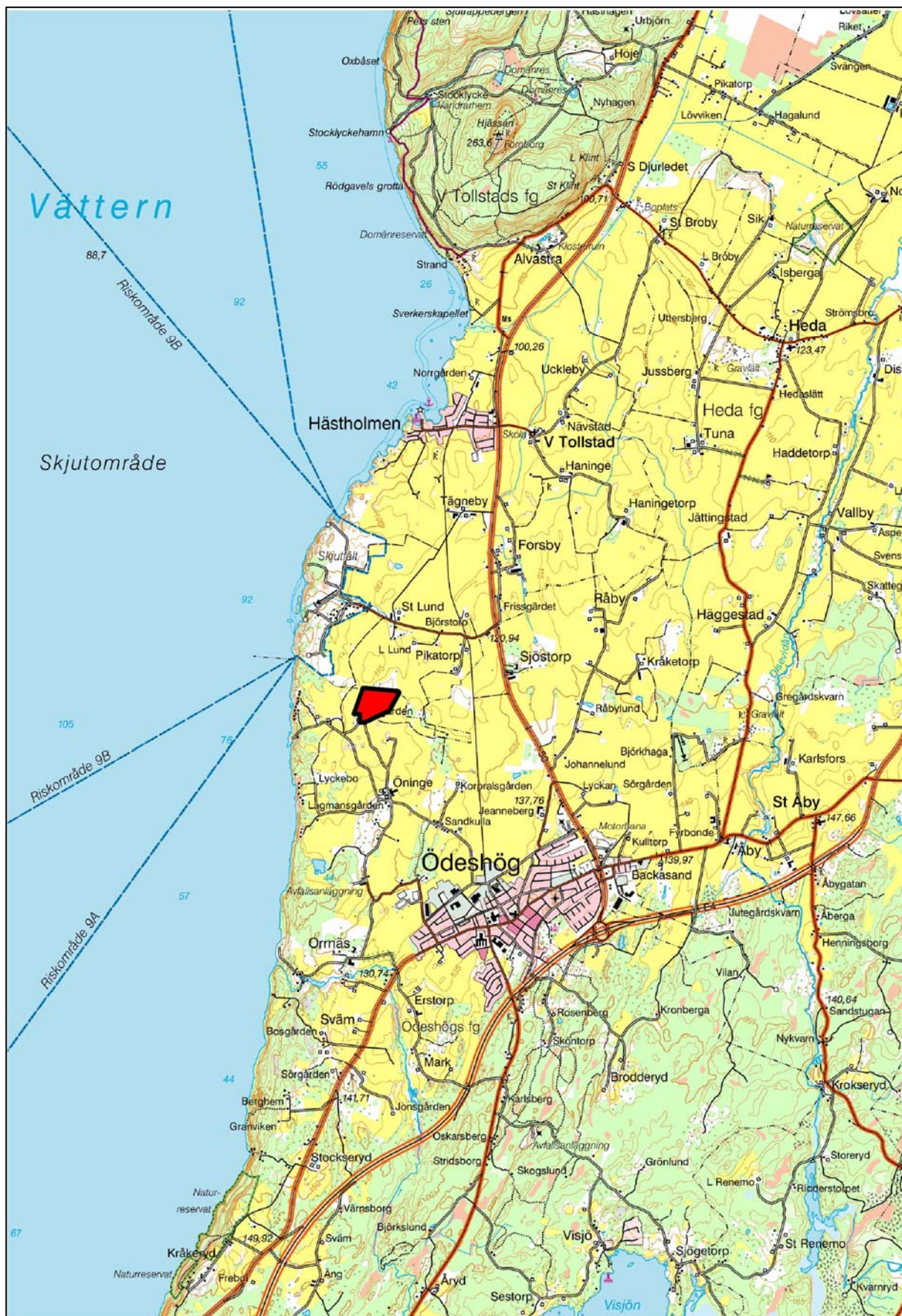

Fig 1. Utdrag ur Gröna kartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

Öninge

Fastighetsägaren inom Öninge 2:2 planerar för att nyanlägga en campingplats på delar av sin åkermark och har begärt tillstånd från Länsstyrelsen via Ödeshögs kommun. På grund av detta gav Länsstyrelsen i uppdrag åt Riksantikvarieämbetet, UV Öst, att utföra en arkeologisk utredning, etapp 2, för att avgöra om det planerade exploateringsområdet innehåller omarkerade fornlämningar. Närområdet innehåller bland annat ett synligt, registrerat gravfält, RAÄ 8, och flera skålgropslokaler. Undersökningen utgjordes av söschakt runt ett par impediment i åkern som bedömdes vara potentiella boplatsslägen inom exploateringsytan. Fyra spridda och mycket diffusa anläggningar påträffades men bedömdes av UV Öst ha ringa eller ingen betydelse för områdets förståelse. Anläggningarna kunde inte kopplas till boplat- eller gravfältsaktiviteter hörande till det intilliggande gravfältet eller skålgropslokalerna. UV Öst bedömer efter avslutad undersökning att det nu planerade exploateringsområdet inte innehåller fornlämningar som motiverar fortsatta åtgärder.

Ansökan om exploatering ställs till Länsstyrelsen, Kulturmiljöenheten, som fattar beslut i ärendet och avgör vilka eventuella fortsatta arkeologiska insatser som krävs.

Inledning

Niklas & Jessica Svensson i Öninge, Ödeshög har för avsikt att nyanlägga en campingplats på en bit av sin åkermark. Ödeshögs kommun har på uppdrag av Svenssons kontaktat Riksantikvarieämbetet UV Öst för ett utlåtande och bedömning om eventuella arkeologiska insatser krävs innan byggstart (en arkeologisk utredning, etapp 1). UV Öst utförde en besiktning och sammanställning av det kända fornminnesbeståndet i området och bedömde att en arkeologisk utredning, etapp 2, är nödvändig. På grund av detta gav Länsstyrelsen i Östergötland i uppdrag åt Riksantikvarieämbetet UV Öst att utföra utredningen genom söschaktsgrävning för att undersöka om omarkerade fornlämningar kan finnas inom det nu aktuella exploateringsområdet.

Topografi och fornlämningsmiljö

Öninge by nämns i skrift från år 1257 (Ridderstad 1918:750), namnet skrevs då *Uthynygni*, men byn har säkert, med tanke på namnbildningen –inge och de näraliggande gravfälten och skålgropsförekomsterna, sina rötter i järnåldern eller tidigare. Ändelsen –inge syftar på de som bebodde en viss plats, ”-ingarna”. Den aktuella gården, Bjuggården, ligger på den plats den haft sedan skiftet sprängde den ursprungliga bykärnan. Öninge gamla bytomt ligger cirka en kilometer åt sydsydöst. De äldsta kartorna visar utmarksbebyggelse och en backstuga, men ingen gårdsbebyggelse inom utredningsområdet (Lantmäteriet Gävle, akt D151-83:3, Storskifte Öninge 1-9, år 1771-72, samt akt D151-83:3, Storskifte utmark, 1768).

Exploateringsområdet, Öninge 2:2, ligger cirka 2,5 km NV om Ödeshögs samhälle i ett mycket fornlämningsstätt område. Nivåerna runt Öninge ligger på omkring 115 m ö h vilket betyder att allt från äldsta stenålder och framåt kan finnas inom området. Gården ligger på ett något uppstickande bergsparti och omges delvis av bergsimpediment i åkermark. Området karaktäriseras i övrigt av ganska flacka åkerytor med uppstickande berg i dagen. På dessa partier finns flera registrerade fornlämningar. Alldeles norr om exploateringsområdet finns tre registrerade lokaler med skålgropar, RAÄ 61, 62 och 69 (en enkel form av hällristning) och

endast cirka 50-60 m söder om finns ett registrerat gravfält, RAÄ 8, med 12 både runda och kvadratiske stensättningar. Dessa gravar härrör sannolikt från äldre järnålder (cirka 500 f Kr- 500 e Kr) då dessa gravtyper är vanliga under denna period. På intilliggande marker finns flera registrerade lösfynd av stenyxor av stenålderstyp (RAÄ 73, 85 och 95) samt ett fynd av slipsten (RAÄ 97). Många arkeologiska undersökningar har visat att det intill synliga fornlämningar och lösfynd ofta finns ett mycket större fornlämningsområde som idag ej är synligt ovan mark.

Vid besiktningen av området i december 2004 observerades ett flertal skärvstenar intill åkervägen och impedimenten. Detta var en indikation på att det kunde finnas omarkerade fornlämningar inom exploateringsområdet.

Genomförande och resultat

Sökschaktsgrävningen utfördes den 21 mars 2005. Förhållandena var inte på något vis bra då det under föregående månad varit mycket kallt och tjäle fortfarande fanns i marken. Mestadels släppte dock tjälen under plöjskiktet (cirka 0,3 m) och orörd mark kunde schaktas fram. 7 schakt togs upp omkring impedimenten i åkermarken där UV Öst bedömde att eventuella grav- eller boplatsslagen kunde finnas. Schakten förlades också med tanke på hur och var markingrepp planeras för campingen. Till exempel har markägaren inte för avsikt att göra några markingrepp i exploateringsområdets SV hörn där endast ett grönområde eller fotbollsplan planeras och i områdets NÖ del, intill de uppstickande bergsimpedimenten, har markägaren planerat att spara miljön. Möjligtvis planeras här för en minigolfbana som då förläggs på en gräsmatta. Dessa ytor undersöktes således ej. Exploateringsområdets N och NV del bedömdes som ett mindre sannolikt boplatsläge då detta är områdets lägsta punkt.

Schakt 200, 203 och 204 innehöll fyra mycket diffusa anläggningar. Möjligtvis kan dessa vara naturliga markförändringar då de gav intrycket av att vara äldre stenlyft. Inga skärvstenar eller fynd påträffades i någon av anläggningarna som skulle kunna ha indikerat en förhistorisk datering. I sammanhanget med närliggande gravområde, som sannolikt är från äldre järnålder, och intilliggande skålgropslokaler kunde inga kopplingar göras med vare sig en tillhörande boplat eller exempelvis ett omarkerat gravfält. UV Öst bedömer att på grund av anläggningarnas spridda och diffus karaktär bidrar dessa ej till områdets förståelse. Eventuella boplatlämningar eller ytterligare gravområden skulle kunna finnas i områdets NÖ del där marken bildar en utmärkt platå invid åkerimpedimenten, alternativt kanske de står att finna inom den nuvarande gårdens (fastighetens) gräns.

I övriga schakt påträffades orörd mark på ett djup av cirka 0,4 m från dagens markyta och bestod till största delen av ljusbrun lera. I dessa schakt påträffades inga anläggningar, konstruktioner eller fynd.

Under förutsättning att exploateringsområdet inte utökas eller planarbetet förändras bedömer UV Öst efter avslutad arkeologisk utredning, etapp 2, att området inte innehåller fornlämningar som motiverar ytterligare åtgärder. Det är dock Länsstyrelsen som beslutar i ärendet och bedömer om ytterligare åtgärder krävs.

Linköping i april 2005

Johan Stenvall

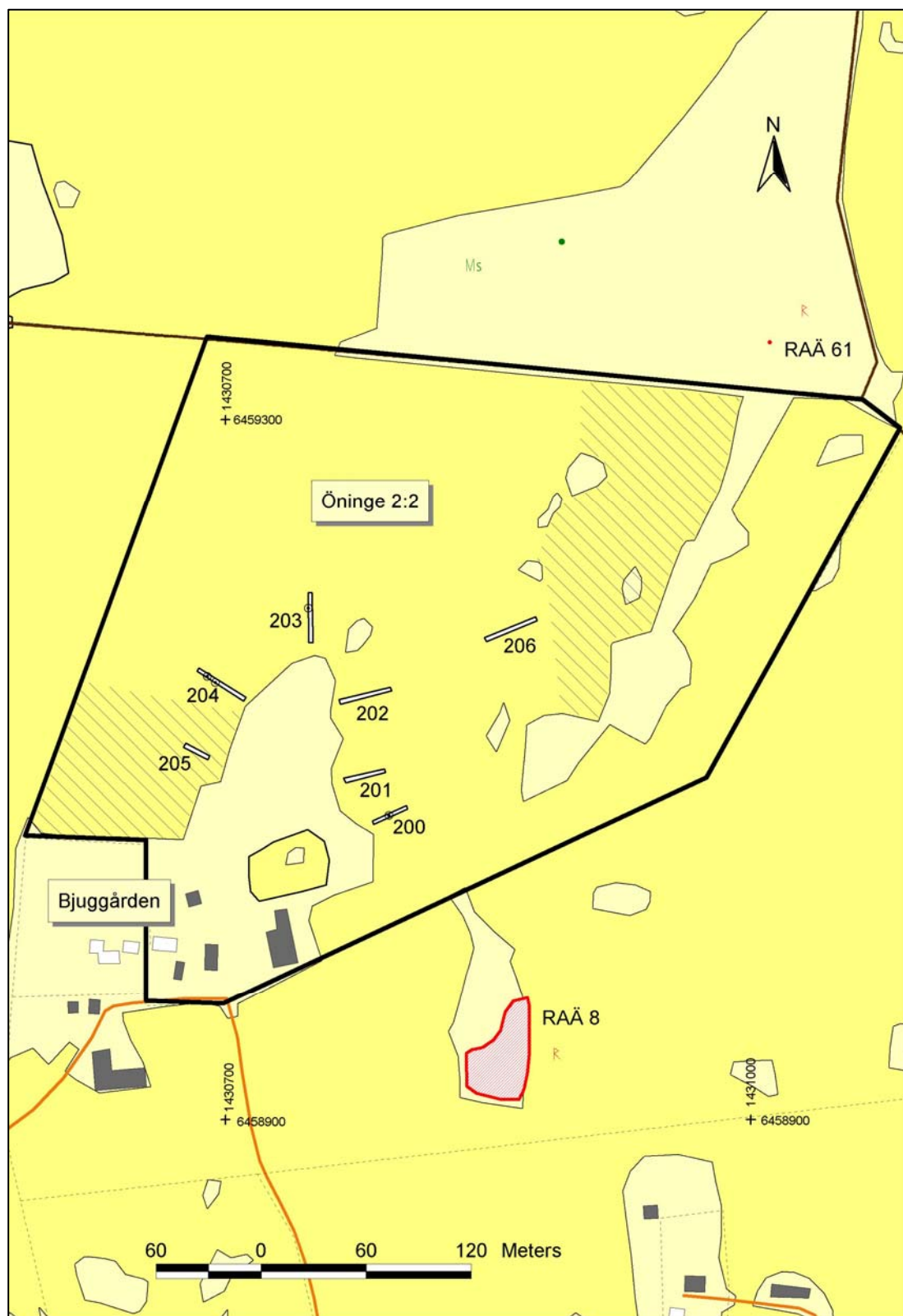

Fig 2. Utredningsområdet med grävda sökschakt markerade. De diffusa anläggningarna är markerade som små punktcirklar. Närområdets två registrerade fornlämningar är markerade, gravfältet RAÄ 8 och skålgroparna RAÄ 61. Inom skrafferade ytor planeras inga markgrepp varvid dessa har inte undersökts, förutom schakt 205.

Referenser

Arkiv

Fornminnesregistret.

Lantmäteriet (www.lantmateriet.se).

Litteratur

Ridderstad, A. 1918. *Östergötlands beskrivning*. Del II:2. Stockholm 1918.

Administrativa uppgifter

Riksantikvarieämbetets dnr: 421-139-2005.

Länsstyrelsens dnr och datum för beslutet: 431-620-05, 2005-01-24.

Projektnummer: 1520643.

Undersökningstid: 21 mars 2005.

Projektgrupp: Pia Nilsson och Johan Stenvall.

Exploateringsyta: 120 000 m².

Undersökt yta: 167 löpmetrar.

Läge: Ekonomiska kartan, blad 8E 1g, x 6459190 y 1430750.

Koordinatsystem: Rikets, RT 90, 2,5 gon V.

Koordinater för undersökningsytans mittpunkt: Se ovan.

Dokumentationshandlingar: Denna rapport.

Fynd: inga fynd.

Intrasisnr: O2005:002